

Daniela Strigl

Yazınsal perspektifler: Avusturya

"Alman uzantisi" sayılmasın da...

Hâlâ olağan şekilde Alman olarak nitelendirilseler de, Avusturyalı romancılar yakın zamanda ticari ve eleştirel başarılarla dikkat çekmeye başladı. Geçmişin "zorlu" düzyazısının yerini, anlatıma odaklanmak aldı ve bu yeni akımda kadın yazarlar, en az yeni erkek "mucize anlatıcılar" kadar başarı elde ediyor. Ama bu, deneyciliğin sonu geldi demek değil. Kara mizahın ve içe bakışın ürünü "yazar romanları" da yükselişte. Eurozine'in "Yazınsal Perspektifler" serisinin bu bölümünde, eleştirmen Daniela Strigl, Avusturya'nın çağdaş edebiyat sahnesindeki en iyi örneklerini değerlendiriyor.

Alman Kitap Ödülü (Deutscher Buchpreis), ilk kez 2005'te Frankfurt'ta verildi. Almanya Yayıncılar ve Kitapçılar Birliği'ne göre, bu ödülün "Alman dilindeki en iyi romana" verilmesi, böylece "Almanca konuşan yazarlara sınır ötesinde dikkat çekilmesi" planlanıyordu. Ancak ilk elemeyi geçen yirmi yazarın olduğu listeye İngilizce "*longlist*", finalistlerin olduğu listeye ise yine İngilizce "*shortlist*" demekten geri kalınmadı. Avusturya edebiyatı, bu yıl deplasmanda büyük zafer kazandı. Arno Geiger'ın aile destanı *Es geht uns gut* ("Halimiz Vaktimiz Yerinde"), ödülü kazanırken, Friederike Mayröcker ve Daniel Kehlmann da finale kaldılar.

2006'da bir Alman yazar olan Katharina Hacker, ödülü *Die Habenichtse* ("Parasız Pulsuzlar") adlı 2006'da bir Alman yazar olan Katharina Hacker, ödülü *Die Habenichtse* ("Parasız Pulsuzlar") adlı romanıyla aldı. İlk elemeye beş Avusturyalı olmasına rağmen finalistler arasında tek bir Avusturyalı yazar bulunmaması dikkat çekiciydi. Thomas Glavinic ve bir sabah uyandığında dünyada kalan tek insan olduğunu fark eden bir adamı anlatan, neredeyse evrensel başarı elde etmiş *Die Arbeit der Nacht* ("Bir Gecelik İş", 2006) romanı bile listede yoktu. Belki bu kez jüri bir Alman kitabı seçmek istemiş, işi şansa bırakmamıştı. Belki de finalistlerin sadece Alman olması gerçekten rastlantıydı. Ancak deneyimlerimizden biliyoruz ki jüri kararlarında şansın rolü pek az oluyor.

Alman edebiyatının ileri gelenleri, Avusturya'nın başarısının önünü kesmek istemiş olsalar, bunu anlardık. Avusturya'nın üstünlüğü her yerde görülüyordu: 2006'da Leipzig Kitap Fuarı'nda "Deneme" ödülü *Schwere Vorwürfe*, *Schmutzige Wäsche* ("Ağır Suçlamalar ve Kirli Çarşaf") adındaki muazzam deneme derlemesi için Franz Schuh'a verilmiş, Heinrich Heine Ödülü de Peter Handke'ye verilmiş ama siyasi nedenlerle geri alınmıştı (Handke, Slobodan Milošević'in cenazesinde bir konuşma yapmıştı). Almanya'nın tepkisi, açıkça hiçe saymak ile, Avusturyalı yazarları Alman edebiyatının bir parçası haline getirmeye yönelik bariz denemeler arasında gitti geldi. Dünyanın gereğinden büyük olarak algıladığı bir şeyi, eleştirmenler budayıp küçültmüşlerdi (tercihen

cüceleştiriyorlardı). Elfriede Jelinek 2004 yılında Nobel Ödülü'nü kazandığında, Iris Radisch hızla kaleme sarılıp *Die Zeit*'ta onu "taşra yazarı" derekesine düşürmeyi görev bildi. Bu açıdan bakıldığında, *Die Zeit*'in yayımlandığı Hamburg ile Jelinek'in doğduğu Steiermark Eyaleti'nin Mürzzuschlag kenti arasında büyük bir fark yoktu ve *Kronen-Zeitung*'un Steiermark baskısı, "Yukarı Steiermark'lı Yazara Nobel Edebiyat Ödülü" manşetiyle çıkmıştı.

Avusturya'nın en zor yazarına en büyük uluslararası ödül, Almanya'daki insanların, komşularının akıllarını kendi hüznülü geçmişleriyle bozmuş olmalarından çoktan sıkıldıkları bir zamanda verilmişti. Thomas Bernhard'ın durumunda, yerel kıyafetler ve dünya genelinde edebî saygınlık, tek bir kasket altında bir araya gelebiliyordu. Ancak Alman eleştirmenler, özellikle de kadın olanları, ulusal rahatsızlıkların, rahatsızlıktan yana hiç sıkıntı çekmeyen bir ülkeye ihraç edilmesine giderek artan şiddetle tepki veriyorlardı. Dille erotik, cilveli bir ilişki kurmasıyla ün kazanmış bir tür edebiyat üzerine çalışıp didinmekten bıkmışlardı. Alman dili yazarlarına verilen en büyük ödül olan Georg Büchner Ödülü'nü kazanan Albert Drach, H.C. Artmann, Ernst Jandl ve Friederike Mayröcker, hatta Jelinek gibi insanlar, sadelikten, özellikle de sade anlatımdan nasiplerini almamışlardı. Birçokları için, genç ruhunu, dolayısıyla denevciliğini hiç kaybetmeyen yazar Bodo Hell'in 2006'da Klagenfurt'ta düzenlenen Ingeborg Bachmann Yarışması'nda ödül alması, bir anakronizmden ibaretti. Alman yazar Jana Hensel'in *Die Zeit*'ta mükemmel bir mantıkla ortaya koyduğu gibi, ödül "Alman dilinde edebiyat" ödülü olduğu için "Avusturyalı ve İsviçreli eleştirmenlerin de katılması gerekiyor, onlar da hep Avusturyalı veya İsviçreli yazarları tercih ediyor[du]." Böylece, "seçim süreci daha başından, edebiyatla neredeyse hiç ilgisi olmayan bir ölçüte tâbi oluyor [du]."

Avusturyalı yazarların birçoğu için, AB'ye layık bir edebiyatın önkoşulu, Almanya'ya layık bir Almancadır. Alman editörler, Avusturyalı yazarlarını Almanya piyasasına uyarlamak için, metinlerindeki "ulusal dil özgünlüklerini" ayıklayagelmışlerdir. Bernhard ve Jelinek gibi büyük yazarları ne kadar çetin ceviz olarak görürlerse, daha küçük yazarların dildeki "sorunlu bölgelerini" o kadar coşkuyla kesip atmışlar, bu süreçte elin ucuyla yapılan müdahaleler ise iki dilin melez yavrularını doğurmuştur. Birçokları, sorgusuz sualsiz itaat mantığıyla kendi kendilerini Almanlaştırırken, daha cesur yazarlar hücumu sürdürmektedir. Wolf Haas'ın emekli dedektif Brenner karakteriyle yazdığı polisiye romanları, son romanı *Das ewige Leben* ("Sonsuz Hayat", 2003) dahil, kült kitaplar oldu. Ama bunlar başta birçok yayımcı tarafından reddedilmişti ve reddedilme nedenlerinden biri de, sonunda kitapların bu kadar ün kazanmasını sağlayacak olan alabildiğine serbest konuşma diliydi. Bir röportaj şeklinde yazılan son kitabında Haas, kinayeli bir şekilde Almancayı Almancaya çevirdi (*Das Wetter vor 15 Jahren* ["On Beş Yıl Önceki Hava Durumu", 2006]).

Eserlerinde Avusturyalı olduklarını dönüp dolaşıp dile getirmeyen ünlü yazarlar, örneğin Peter Handke, genellikle Alman gibi algılanıyor. Kendisinin ve bu bağlamda Christoph Ransmayr veya Norbert Gstrein'in "Modern Alman Romanı" adını taşıyan bir antolojide ele alınması da bu durumu kanıtıyor. Volker Weidemann, *Lichtjahre. Eine kurze Geschichte der deutschen Literatur von 1945 bis heute* ("Işık Yılı: 1945'ten Günümüze Alman Edebiyatının Kısa Tarihi", 2006) adlı eserinde, Avusturya edebiyatını Alman başlığına dahil ediyor ve Avusturya'daki bağımsız tarihsel gelişmelere dair bilgisizliğiyle, akademik eserlerde standart hale gelmiş bu uygulamayı sürdürüyor. Bu bağlamda, "Wut im Süden" ("Güney'deki Öfke") başlıklı bir bölümde, Jelinek ve Bernhard, Bavyeralı yazarlar Kroetz ve Achternbusch'un yanında yerlerini alıyorlar ve neredeyse Almanya'nın apandisitine benzetiliyorlar.

2007 yazında *Neue Zürcher Zeitung*'da bir makale kaleme alan Paul Jandl, Avusturya edebiyatında "öfkeli bir sonbahar" yaşanacağını ortaya atarak, Avusturya'da "yüzyılın sonbaharının" yaşanacağı umudunu doğurdu ve onca bekledikten sonra tam tadına ulaşan bir yıllanmış şarapla özdeşleştirildi. Ancak Alman kültür sayfalarının bundan yana sıkıntısı yok; yakın zamanda aşağı yukarı sistemli bir şekilde anlatı yasağını delen, azapla tedavi ve edebî dövünme uygulamalarını geride bırakan Daniel Kehlmann, Arno Geiger ve Thomas Glavinic gibi başarılı Avusturyalı yazarları da *Alman* "anlatı mucizesi" içine katmaktan çekinmiyorlar. Ancak kabul etmek gerekir ki, çifte vatandaşlığa sahip Viyanalı Kehlmann, ikili değerlendirilmeyi davet eden bir kişilik. *Die Vermessung der Welt* ("Dünyayı Ölçmek", 2005) adlı romanı, sadece Almanca baskısıyla 1,2 milyon adet satarak son zamanların en çok satan kitapları arasına girdi. Buna karşın, gerek hırsları gerek yetenekleri bakımından ondan aşağı kalır yanı olmayan Sabine Gruber, Olga Flor, Evelyn Grill, Eugenie Kain veya Bettina Balàka gibi kadın yazarlar ise pek fark edilmedi.

Örneğin Bettina Balàka'nın *Eisflüstern* ("Buz Fısıltısı", 2006) romanı için, bu bağlamda askerî benzetmeler yapmak çığ kaçmayacak olsa, hedefe tam isabet kaydettiğini söyleyebiliriz. Savaşın dönen bir askerinin öyküsü olan roman, güncel olayları psikolojik keşif yolculukları ve macera türünde bir olay örgüsüyle nefes kesen bir başarıyla birleştiriyor. Bugün Avusturya tarihinde boş sayfalar aranacak olursa, bunlar 1938 civarında değil, 1918 civarında bulunacaktır zaten. Avusturya edebiyatında, Birinci Dünya Savaşı'nın dönüm noktasına, Habsburg hanedanının çöküşüne ve yeni cumhuriyetteki hayata ciddi ilgi gösteren eser sayısı görece az. Bu, dar anlamıyla "kadın edebiyatı" olgusundan çok uzak bir alan. Bu alanda sadece yazarın tercih ettiği anlatı perspektifleri değil "erkek" olan; yazarlık duruşu da, kelimenin alışlageldik anlamıyla "erkekçe". *Eisflüstern*'de Balàka, Avusturya tarihinin bir bölümünü ele alıyor ve tereddüt etmeden, lafı dolandırmadan uygun gördüğü gibi kullanıyor.

Uzun zaman ABD'de edebiyat profesörü olarak görev yapan Anna Mitgutsch, yarı tarihi ve mektup tarzındaki romanı *Zwei Leben und ein Tag* ("İki Hayat ve Bir Gün", 2007) ile ufuk açıyor. Avusturyalı bir kadın "gurbette" bir Amerikalı edebiyat akademisyeniyle tanışıyor, evleniyorlar ve kendilerini "yabancı bir hayatın sıcaklığıyla" ısınmaya bırakıyorlar. Her şey, *Moby Dick*'in yazarı Herman Melville çevresinde dönerken, çiftin oğulları Güney Kore'de hastalanıyor ve psikolojik zarar görüyor. Mitgutsch gerçi okurun sinirlerini zorluyor ama yazara da saygı duymak gerekiyor. Başarısızlığı ilahlaştıran bu romandaki her şey korkunç ve acımasız.

Suçluluk değil, herkesi her zaman vurabilecek bir yazgı olarak hastalık, Güney Tirollü olan ve Viyana'da yaşayan Sabine Gruber'in çok şık kurgulanmış ve dil açısından da eşit derecede etkileyici *Über Nacht* ("Geceleme", 2007) romanının da temelinde yer alıyor. Roman, birbirleriyle yüzeyde (ama sadece yüzeyde) hiçbir ilgisi olmayan iki kadının öyküsü. Biri Viyana'da yaşıyor ve yıllarca nakil için beklidikten sonra nihayet aradığı böbreğe kavuşuyor, diğeri ise Roma'da yaşayan bir yaşlı bakımı hemşiresi; kocasını kaybediyor; kocası onu bir erkekle aldatıyor.

Diğer yandan, Lilian Faschinger'ın yeni romanı *Stadt der Verlierer*'in ("Zavallılar Kenti", 2007) anlatıcısı olan jigolo gibi bazıları ise, cinsel ilişkilerine sadece iş gözüyle bakan insanlar. İki aşk bulaşacak olursa durum vahim, zira Faschinger, suç ve tutkunun edebî birlikteliğinde kendisini çoktan kanıtlamış bir isim. "Zavallılar Kenti" tabii Viyana oluyor. Faschinger,

kendisine ve okurlarına, kendilerini mide bulandırıcı derecede bayağı ve cinsiyetçi bir mizantropa kaptırma, vals ve şarabın şehrinin, bu adamın bakışıyla izleme zevkini yaşıyor. Georg Kreisler bir şarkısında, Viyanalılar olmasa Viyana'nın ne güzel olacağını söylerdi. Romanın kahramanı da aynı görüşte: "Viyana'nın en güzel tarafı, uçaksavar kuleleri." Kendisi için üzülen bir insanın her şeyi yapabileceğini öğreniyoruz ve bu da, kötülüğün banallığı ve dikkatle büyütülmüş bir sapkınlığın ihtişamıyla ilgili bir macera romanı için sağlam bir temel.

Bu, Almanya'da yaşayan Evelyn Grill'in de bulunduğu bir alan. Grill, arkadaşlarının iyi niyetle öldürene kadar peşini bırakmadığı bir ressam ve takıntılı bir toplayıcının öyküsünü anlattığı sarsıcı romanı *Der Sammler* ("Toplayıcı", 2006) yayımlanmadan önce de acımasız insan gözlemlerinin ustası olduğunu kanıtlamıştı. Grill'in macera romanı *Schöne Künste* ("Güzel Sanatlar", 2007) de, resim piyasası üzerine tuhaf olduğu kadar acımasız da olan bir taşlama örneği.

Kötülük, Olga Flor'un son romanı *Talschluß*'ta ("Dağ Başı", 2005) daha mütevazı bir şekilde başgösteriyor. Bir kadın karakter üzerinden hem bir varoluş kıssası, hem de savaş sonrası yeniden yapılanma döneminin değerlerine alternatif bir bakış olarak *Robinson Crusoe* tarzı bir "ıssız ada" macerası anlatmak, ilk kez kırk yılı aşkın süre önce, Avusturyalı yazar Marlen Haushofer'in *Die Wand* ("Duvar", 1963) adlı romanında yaptığı bir işti. Şimdi *Talschluß* da bu kurak alanda boy atıyor. Romanda bir aile, doğumgünü kutlamak için şehir hayatına kısa bir ara vererek dağ tatiline çıkıyor. Büyük bir felaket meydana gelmiyor ama büyükbaş hayvanlarda görülen bir salgın nedeniyle kahramanlar dağ başında mahsur kalıyor. Bu da onlarda karışık duygular uyandırıyor. Biri, avcılığı ve mantar toplayıcılığı düşünerek "Nihayet varoluşla ilgili bir şeyler yapacağız," diyor. Ancak roman, doğal nedenlerle gündelik hayatın kesintiye uğramasının ardından yapılan varoluşçu tahlillerden ibaret değil. Bir fizikçi olan Flor, psikolojik açıdan mütevazı bir aile romanı kisvesi altında maddeci dünyamıza radikal bir eleştiri getiriyor. Yeterince bunaltıcı olan bir ailenin içten dağılması konusuna odaklanıyor. Dağ başı, ruhu gelip geçmiş bir çağın önemsiz kalıntısı olarak gören bir grup insanın kısılp kaldığı bir çıkmaz sokağa dönüşüyor.

Avusturya edebiyatında "yazar romanı" adı verilen üslubun yükseliyor olması da çarpıcı bir gelişme. Bunlar, kahramanlarının roman dünyasındaki maceralarından çok iç dünyalarındaki zenginliği anlattığı için genelde sıkıcı sayılan romanlardır. En çok korkulanları ise, yazara ket gelmesiyle ilgili romanlardır. Bu nedenle, Margit Schreiner'in son kitabı *Haus, Friedens, Bruch*'un ("Mesken Masuniyeti", 2007), Linz'de yaşayan ve tek başına bir genç kız büyüten bir yazarın yaşadığı yazma ve varoluş sorunlarını anlattığı halde bu kadar eğlenceli olması, hayret verici.

Schreiner, en ağır şeyleri hafiflerle birleştirme sanatında uzmandır ve bir yazarı doğal olarak sekteye uğratan ket gelmesi gibi durumları, bir yanda alabildiğine sivirtirken, aynı anda da sömükleştirmeyi, küçük kinayeler yardımıyla başarır. Yazı masasında yaşadığı başarısızlıklar, rakiplerinin hayaletlerini gözünün önüne getirir, ne de olsa "her yıl sabah akşam üç yüz otuz bin yeni yayına karşı bir şeyler yazmak" zorundadır. Böylece kitap eklerini, meslektaşlarının yeni eserlerine karşı yılgınlıkla okur ve Avusturya'nın "anlatıcılık mucizesine" (daha önce belirtildiği gibi, erkek mucizesidir) ve "seri üretim" kitaplara sayıp döker. "Adamlar habire birbirlerinin kitaplarına eleştiriler yazıyorlar. Biri diğerini akla hayale gelmedik övgülere boğuyor, ama işin içinde olan herkes, bunların yakın dost olduğunu biliyor." Kıskançlıktan arınmış olmadığının da

farkındadır muhtemelen; çünkü yayımcısının isteği üzerine bir macera romanı yazmaktadır; "sözümüne edebi" bir macera romanıdır bu, o günlerde tüm romancıların yazmakta olduğu gibi, ne var ki, o yazamamaktadır.

Otobiyografi, Margit Schreiner'in kitaplarını şekillendiren bir unsurdur, ama en büyük başarısını, adını biraz değiştirerek *Haus, Friedens, Bruch* romanına da veren, karısı tarafından terk edilen bir adamın içini dökmelerini anlatan *Haus, Frauen, Sex* ("Yuva, Kadınlar, Seks", 2001) romanıyla elde etmiştir. Anlatıcının özetlediği şekliyle yazar, "doğası itibarıyla kendine acıyan bir hayvandır", ama "yazdığı zaman kahraman olur; çünkü işte o zaman, başkalarının sırlarını açığa vuracağı için görmezden geldiği bir dolu rezillikle uğraşmak durumunda kalır."

Bu, Thomas Glavinic'in başında olan bir korku değildir; o da kendisine göndermeler yapan, hatta neredeyse teşhirci bir roman yazmıştır. *Das bin doch ich* ("Bu Ben Değil miyim?", 2007) ve Michael Köhlmeier, Robert Menasse ve Peter Henisch'in son romanları da, geniş anlamıyla "yazar romanı" sayılır. Dördü de bu yılki Alman Kitap Ödülü'nün ilk eleme listesinde, başka iki Avusturyalının (Sabine Gruber ve Peter Truschner) romanlarıyla birlikte yer almıştır. Finale kalan altı romanın ikisi, Avusturyalı Köhlmeier ve Glavinic tarafından yazılmıştır, üstelik Glavinic'in yeni romanının ana teması, en önemli eseri sayılan *Die Arbeit der Nacht* ile geçen yıl ilk elemeye bile kalamamış olmasının hayal kırıklığıdır.

Romancıların bir yazarın varoluşunun zirveleri ve dipleriyle ilgilenmeleri yeni olmasa da, bu eserlerden bazılarının çıplak otobiyografik gerçeklerle ilgilenmesi ve özeleştiriyeye yönelmesi yeni sayılabilir. Ancak *Das bin doch ich* romanı, edebiyat dünyasının kurmaca kisvesindeki bir belgeseli kesinlikle sayılamaz. Burada ipuçlarına hiç ihtiyaç yoktur çünkü kahramanlar ya gerçek adlarıyla yer alırlar, ya da sırf eğlence olsun diye değiştirilmiş adlarla. Romanda geçen herkes adamakıllı alaya alındığı için, sayfalarda kendisini bulamayanlar bunu bir övgü gibi düşünebilir. Aynı zamanda, Glavinic kendisini en acımasız şekilde didik didik etmektedir. Yirmi dört bölümün ilki, tam bir teşhir niteliğinde başlar. Thomas Glavinic adındaki kahraman, çırılçıplak vaziyette duşadır ve her zaman olduğu gibi cinsel organına bakmaktan çekiniyordur, çünkü herhangi bir şişliğin testis kanserinin belirtisi olabileceğinden korkuyordur. Kendi "özgünlüklerinin" "kölesi" durumundadır ve bir dolu yazarlık incisini rahatlıkla ortalığa saçır: "Kitabımı reddeden her kimse, aklını kaçırmıştır." Kendisini, ticari açıdan çok daha başarılı olan ve biraz da duyarsızlıkla satışlarından onu kısa mesajla devamlı haberdar eden arkadaşı Daniel (Kehlmann) ile karşılaştırır. Glavinic'in dikkat çeken bir özelliği de çok içmesidir; gerçi kendisini "sosyal içici" olarak tanımlar ama bu kitapta sosyal ortamlar bitmek bilmez. Viyana'nın kültür çevresinin daha dehşetengiz ve komik bir portresini çizmek herhalde mümkün olmazdı.

En az bunun kadar eğlenceli bir başka eser de, kapağındaki acı biber resmi kısa sürede efsane olan Robert Menasse'nin yeni romanı *Don Juan de la Mancha* (2007). Romanın başlığından bile, ülkenin en belagatli denemecilerinden biri olarak ün kazanmış yazarın, öğrencilik günlerinde "devrimci" sayılan cinsellik konularına suya sabuna dokunmaz bir şekilde değinmenin çok ötesine geçmek istediği anlaşılıyor. Viyanalı sosyete muhabiri Nathan'ın psikologuna itiraflarda bulunmasını konu alan roman, okuyucuyu bir anda kavrayan şu notla başlıyor: "Bekâretin güzelliğini ve bilgeliğini ilk kez, Christa acı biberleri ellerinin arasında parçaladıktan sonra benimkini eline aldığı anda, sonunda da kendisinin (aynen bu sözlerle) 'dibini dövmeni' istediğinde fark ettim." Gelgelelim, tam anlamıyla sıcak ve yakıcı olan bu seanslar, gerçekçilik

bakımından bir bevlıeyıcıyı kandıramaz muhtemelen.

Peter Henisch de '68 kuşağının hayalleri ve hayal kırıklıkları alanındaki uzmanlardan. Alman Kitap Ödülü eleme listesinin müdavimlerinden olan Henisch, İ talyan yol filmi romanı *Die schwangere Madonna*'nın ("Hamile Madonna", 2005) ardından büyükannesini hakkında incelikli, bilgece bir kitap yazdı. ABD'den Viyana'ya dönen bir yazarın bakışından anlatılan *Eine sehr kleine Frau* ("Ufacık Tefecik Bir Kadın", 2007), en küçük şeylerde bile görülebilen büyüklükleri anlatıyor. Nüanslı, ince düşünülmüş anlatı, yakın tarihi ele almaya yönelik yeni ve daha az duygusal yaklaşımın tipik bir ürünü: Yahudi büyükanne, 1930'larda azılı bir Nazi ile evleniyor ve kimliğini reddetme konusunda uzmanlaşıyor. İ leri bir yaşta öldüğünde, çantasında İ srail'e uçak bileti bulunuyor.

Vorarlberg eyaletinde yaşayan Michael Köhlmeier, 2007 yazında yayımcısının piyasaya sürdüğü, uzun zamandır beklenen en önemli eseriyle ciddi bir tartışma yarattı. Eleştirilen Klaus Nüchtern, *Abendland* ("Garp Ülkesi") adlı bu romanı Viyana'da çıkan *Falter* dergisinde "yirmi birinci yüzyılın en heyecan verici Avusturya romanı" diye övünce önüne gelenin alay konusu oldu, üstelik yardımsever meslektaşları tarafından (bir matematikçi hakkındaki bir romanla karşılaşınca matematik bilgilerini saklamaya gerek görmemişlerdi) yüzyılın sonuna daha doksan iki yıl olduğu konusunda da iyice bilgilendirildi.

Abendland'da yaşanan tarihin yükünün büyük kısmı, Carl Jacob Candoris'in (1906–2001) omuzlarında. Üniversitenin önde gelen öğretim üyelerinden olan bu hayali karakter, yazarı tarafından tarihi olayların odak noktalarına gönderiliyor; ya da Köhlmeier'in muhtemelen ileri süreceği gibi, karakter onu buralara yönlendiriyor. Candoris, 1920'lerde Göttingen'den çıkıp 1930'larda Moskova ve Amerika'ya gidiyor, Nazi yönetimindeki Berlin'de İngilizler adına casusluk yapıyor ve Nürnberg Duruşmaları'nı müdahil olarak takip ediyor. Yaşamöyküsünü yazacak anlatıcı olarak tanıtılan manevi oğlu Sebastian Lukasser de leyleği havada görenlerden: Viyana'da doğup büyüyor, Innsbruck, Lizbon ve Vorarlberg'de okuyor, öğrenci hareketleri sırasında Frankfurt'ta üniversiteye gidiyor, New York ve Kuzey Dakota'da ders veriyor. Eser, Sebastian'ın bu çok yaşlı adamı, Innsbruck dağlarındaki villasında ziyareti üzerine şekilleniyor. *Abendland* aynı zamanda bir hayatın alacakaranlığını tasvir eden bir sahne.

Kişi nereye dönerse, bir öykünün kuyruğundan tutuyor ve bununla çekip ortaya çıkardığı yepyeni bir anlatı, aynı şekilde kendinden sonra geleni ortaya çıkarıyor. Sonunda okuma zevki her şeyin ötesine geçiyor ve fazla uzayan bazı bölümleri de atlamaya yardımcı oluyor (ne de olsa kitap 775 sayfa!).

Rolünü pek benimsemiş bir anlatıcı tarafından çekip götürülen edebiyat akımı, dilin sevdalısı değilse de bilincinde olan yazma geleneğini unutmamıza yol açmamalı. Bu gelenek de olanca gücüyle ayakta ve Peter Handke'nin şiirsel gezi yazısı *Die Morawische Nacht* ("Moravya Gecesi", 2008) eserinde, bir yazarın varoluşunun özeleştirsel bir değerlendirmesini yapıyor. Bu akıma, çok yetenekli genç yazarların kitaplarında da rastlanabiliyor; bunlara örnek olarak Andrea Winkler (*Arme Närrchen: Selbstgespräche* — "Saftıklar: Kendi Kendine Konuşmalar", 2006), Andrea Grill (*Zweischritt* — "İ ki Adım", 2007) veya Brno'lu Michael Stavaric (*Terminifera*, 2007) gösterilebilir.

Köhlmeier gibi Vorarlberg kökenli olan Arno Geiger, son yıllarda Avusturya edebiyatının en önemli isimlerinden biri olarak ün kazandı. Dille yarı erotik ilişkisi, okul yıllarında başladı. İ lk eserlerinde edebiyat repertuarının tümünü

ortaya koymuşsa da, önemli romanında kurnazlık etti ve bir adım geri çekildi. *Es geht uns gut* ("Halimiz Vaktimiz Yerinde", 2005), hem savaş sonrasında Avusturya'nın gizli gizli özlediği bir roman, hem de bir ailenin öyküsü. Romanın adı, Avusturya'nın hayata kolektif bakışını da, ekonomi mucizesinin besili evlatlarının dertsizliğini de özetliyor, bir yandan da ailenin aslında pek parlak olmayan durumuna ironi yapıyor.

Öykünün başlangıç noktası, ailenin militan tatminsizlerinden birine, adeta alay edercesine, Viyana'nın mutena semtlerinden birindeki bir villanın miras kalması. Bir yabancı, çocukluğuyla, ölmüşleriyle ve Nazi geçmişiyle yüzleşiyor; tabii bu yeni bir bileşim değil, Thomas Bernhard'ın *Auslöschung* ("Soy Tükenmesi") romanı gelebilir akla. Yeni olan, Geiger'in bundan çıkardıkları: Siyasetin ve zamanın ruhunun bireysel bakış açılarıyla hiç göze batmaksızın karıştığı, kasten sade bırakılmış, ama atmosfer açısından yoğun bir panoramik tasvir var karşımızda. Anlatıcı, Anschluss yılı olan 1938 ile 2001 arasındaki zaman diliminden yirmi bir günü çekip çıkarıyor ve kronolojik olarak bir ileri bir geri giderek bu zamanı işliyor. Bu günlere tutulan ışık, aile bireylerinin ruh hallerini sürekli değişen perspektiflerden gösteriyor aynı zamanda.

En başta, başına talih kuşu konan işe yaramazın önünde, ciddi bir temizlik görevi var. Güvercinler villanın tavanarasına yuvalanmış ve pislik diz boyu. Geiger, hatırlayışın değil unutuşun öyküsünü anlatıyor. Mirasçı, birikmiş ve kokuşmuş geçmiş yığınını silip süpürüyor ve yazılı kalıntıları okumadan atıyor.

Geiger'in anlatısında, 1945'teki Viyana saldırısında Hitler Gençliği'nden ailenin 1970'teki İ talya gezisine, kuşaklar boyu baba-kız arasındaki sıkıntılı ilişkilere ve bakanın partili arkadaşlarınca ihraç edilmesine kadar her şey, genel bir anlayışlılık ve tarihsel bağlantı içerirken, bunlara yakışan Viyana lezzetini de barındırıyor. Öykü, ulusal simge haline gelmiş karakterlerin çevresine sıkı sıkı dolanırken, hiçbir zaman slogan düzeyine düşmüyor. Büyükanne, Alzheimer hastası kocasına, "Başka yerlerde yeni yaşananlar Avusturya'da çoktan oldu bitti, başka yerlerde çoktan olup bitenler de Avusturya'da asla gündemden inmedi," diyor. "Ülkeyi önce İ mparator Franz Joseph mi, Hitler mi yönetiyordu, hatırlayamadığın oldu mu senin de?"

Anna nicht vergessen ("Unutma Anna", 2007) adlı eserinde Arno Geiger, türleri birbirinden farklı bir düzine öyküyü bir araya toplayan bir anlatı ortaya çıkararak, romanın gerektirdiği olağanüstü çabadan sonra deneyciliğe döndüğünü kanıtlar gibiydi. Geiger'in yalnız kadınlar, mutsuz çocuklar ve sıkıntılı erkekler hakkındaki öykülerini bir araya getiren, Sigmund Freud'un "insanoğlunun baskı provasında dikkate alınmayan unsuru" dediği mutluluk. Bilindiği gibi, edebiyatın temeli, insanoğlunun hayatındaki yoksunluklardır. Geiger bize, öykü gibi hak ettiği önemi göremeyen bir anlatı türünde bile, Almancada bile, neler yapılabileceğini gösteriyor.

Ancak yakın zamanlardaki en olağandışı yayın, Elfriede Jelinek'ten geldi. Son "kitabını" internette yayımlayan Jelinek, hem biçim açısından bir deney yapıyor, hem de yayımcıları aradan çıkararak edebiyatın demokratikleşmesi yönünde bir adım atıyor. 1989'da yayımlanan *Lust* ("Şehvet") ve 2000'da yayımlanan *Gier* ("İhtiras") romanlarını takip eden *Neid. Privatroman* ("Haset: Özel Bir Roman"), yedi büyük günahın üçüncüsünü ele alıyor ve Jelinek'in mahrem dünyasını, eskilerine göre daha çok açığa çıkarıyor. *Neid*, okuyucuyu ve boşanma aşamasındaki keman öğretmeni Brigitte K.'yi, Steiermark eyaletindeki neredeyse metruk bir altın madeni kasabasına

götürüyor. Siyasi açıdan hâlâ heyecanlı olan kasaba, ekonomik açıdan bitik. Roman, insanların işsizlikle boğuşmasını ve hayatta kalmasını ele alıyor. Maden kapatılma aşamasında ama turistik amaçlarla kullanılmaya devam edecek. Ölümler bile kazanç kapısı ve insanlar "ölüp duruyor" — Jelinek'in *Six Feet Under* dizisini izlediği belli. Kasabayı iyi bir makyajla örnek bir turistik merkez haline getirmekle sorunun çözüleceği düşünülüyor ama bu tükenmiş kasabanın gençlerinin, 1945'teki bir ölüm yürüyüşünü de canlandırmaları gerekiyor, tabii haysiyetli bir şekilde.

"E.J." olarak anılan yazar, okuyucularıyla sohbet ederek yazma sürecine dair kinayeli yorumlar yapıyor. Konuya özel göndermelerle ve bölümler halinde yazılan internet romanı, Jelinek'in romandan hiçbir alıntı yapılmasına izin vermemesi nedeniyle de "özel" biraz. Tabii ki herkese açık; okumak için <http://ourworld.compuserve.com/homepages/elfriede/> adresine gitmek yeterli. 3 Mart 2007'de başlayan *Neid*, beşinci ve son bölümü "Schluß folgt" ("Sonu Gelecek") ile 3 Mart 2008'de son buluyor.

Published 2009-07-07
Original in German
Translation by Sıla Okur
Contribution by Varlık
First published in *Varlık* 7/2009 (Turkish version)
(c) Daniela Strigl
(c) Eurozine